

փեցնել թմրած մտաւորականները, իրենց խոր ցունէն:

Այս ամենէն ետք, եթէ անկաշառ ու անշաղարի անկեղծութեամբ հարկ ըլլար որակել Ձեր կատարած գրականութիւնը, պիտի ըսէի Ռահվիրայական Գրականութիւն:

Ահա այս անկեղծ թելադրութիւնները կ'ունենամ Ձեր « Ենէական »-ի ջլապիրկ հայ աշխարհաբարացումի առթիւ:

Ձերդ Լեւոն Էսաճանեան

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԵՐՇՆՁՈՒՄՆԵՐ

Գ. Հ. Գալստեանի

Պ. Գալստեանի Սրբազան Ներշնչումները յիշաւի՝ տաճարի մը գողտր ազդեցութիւնը ունի, ուր ամէն ձայն երգ մըն է՝ թըրթուռն ու միլամազծիկ, Հեղինակս իր երգերու փունջը կը բանայ ընծայականով մը առ Ամենապատիւ Եղիշէ Ալըքեպ. Գուրեանն է նորին Սրբազնութեան սիրալից և որդեգրով պատասխանովը:

Սրբազան բանաստեղծութեանց 63 էջ հատորիկը իր բողբոս սրտի ալիւնով կը յիշեցնէ մշտաթիւսիծ Դունկրանոս երգիչը, բայց Սրբազան Ներշնչումներու գոյնը միակերպ չէ՝ ինչպէս ծերունի երգիչներ:

Երեսուն և հինգ կտոր ոտանաւորներու բնարանն է գրեթէ Աւետարանի ձայնը ու սրբազան խոկումներ: Մտածութեանց և իմաստներու զանազանութիւնը, յանգի կանոնաւորութիւնը և տպագրութեան կոկոնութիւնն ու վայելչութիւնը հաճելի կ'ընծայեն Ներշնչումներու ընթերցումը:

Սակայն տաղաչափութեան նոր ձև մը՝ որ. նորոյթ դարձաւ ոտանաւոր գրողներու մէջ, կը տեսնենք նաև — ներդաշնակութիւն դիտողութեան — Պ. Գալստեանի այս փոքրիկ հատորին մէջ, և է անգամներու ըով վերջացումը: Այս ձևը՝ որ ասելի կը դիւրացնէ անդամին պահանջած վանկը լրացնելով՝ ոտանաւորին արտաքին կանոնաւորութիւն մը տալ, կը ջլատէ իմաստին

կորովը և տողին ներդաշնակութիւնը. և կրկնակի տգեղ՝ երբ ըով վերջացող անդամին յաջորդէ ձայնաւորով սկսող բառ մը (էջ 13).

Կը տաքնայ սոսկ զաղջ շունչովը արջառ. [ներուն ընտանի,
Երբ Մըսուրին մէջ նորածնին հանդարտ [ըունը կը տանի:

Տարակոյս չկայ՝ թէ Պ. Գալստեանի այս հատորիկը իր բարեմասնութեանց առաւելութեամբն ընթերցողաց հաճելի ըլլալով, հեղինակիս քաջալեր պիտի ըլլայ՝ ուրիշ լաւագոյն հատորներ ընծայելու գրականութեան:

ԳԻՏԱՐԱՆ ՎԱՐՈՒՅ

Աւետիս վրդ. Յովաննէսեանի

Մեր արդի գրական շրջանին մէջ շատ քիչ անգամ կը հանդիպինք զաստիարակական և բարոյական կրթիչ գրութեանց. թէպէտ և հարկ չկայ՝ որ ընկերութեան անհրաժեշտ եղածը հոգալու համար մի և նոյն տեսակէն բազմաթիւ երկեր արտադրուին. սակաւաթիւներն ալ կրնան նոյն օգտուն յառաջ բերել, երբ իրենց նպատակին հասնելու յարմարութիւնն ունին:

Աւետիս վրդ. Յովհաննէսեանի Դիտաւտարան վարդաց երկը այս սակաւաթիւ կարեւոր երկերէն մին է: Հեղինակս իր այս գրքոյկի յառաջաբանին մէջ ցոյց կու տայ՝ թէ ինչ գիրքերէ օգտուած է, զորս բարոյականի և դաստիարակութեան գլուխ գործոցներ կրնանք համարել:

Այս երկը 230 էջերէ կազմուած է և բաժնուած յՊ գլուխներու, որոնցմէ առաջին վեց եօթն հատին մէջ կը խօսի ուղղակի դաստիարակութեան վրայ. Թագածներն ընդհանուր խրատական են: Պարզ է լեզուն, և ոճը՝ առանց ձանձրացուցիչ երկայնաբանութեան. մէկ խօսքով, հաճոյ ընթերցասիրաց և մանաւանդ անոնց որոնք կրօնական և բարոյական բարձր կրթութեան փառաբանողներ են:

Դաստիարակներն ու ծնողներ պիտի գրտնեն այս հատորիկի մէջ իրենց զաւակաց հանդէպ ունեցած անհրաժեշտ պարտքերնին, և զաւակներ՝ փոխադարձ իրենց մեծերուն:

Գրքիս՝ ինչպէս պարունակութիւնը, նաև արտաքին ձևը շատ կը նմանի Գեմբացւոյ Նմանութեան գրքին. ամէն մի գլուխ համառօտ յորդորակով կ'աւարտի: Տպագրութիւնը լաւ է, և կարգաւորեալ դասուած են նիւթերը:

Յարգելի հեղինակը այս երկիս մէջ կը ցուցնէ խոհական փորձառութիւն, որ դաստիարակի մը անհրաժեշտ յատկութիւնն է: Ամէն էջ ունի իր օժտմը՝ հաւատոյ, կրօնքի և բարոյականի սկզբունքներովը հաստատուած: Կան տողեր, որոնք ճշմարտութիւնը ներշնչող առակներ են:

Յարգոյ Յովհաննէսեան վարդապետի այս փոքրիկ երկը օգտակար պիտի ըլլայ անշուշտ դաստիարակներուն և դաստիարակողներուն: Թէպէտ և հեղինակս քիչ մը համառօտ բռնած է դաստիարակութեան վրայ եղած մասը, սակայն որ և իցէ առանձին անհատ մըն ալ պիտի գտնէ հոն բարոյական և հոգեկան վիշտերուն միութեամբ ու ընկեր: Երկս ապահոված է իր ընդունելութիւնը հայ հասարակութենէն:

Բ. Յ. Յ.

գիտորոսի կենսագրութեան, նկատելով զինքը իբրև քաղաքական իշխան և իբրև Մատենագիր:

Թղթոց կը յաջորդեն ծանօթութեան բաժինն հարիւր էջի չափ: Նախ ըստ կարի խնամքով նշանակելով ձեռագիրներ, ըստ տարբերութիւնները. լուսարանած է Մագիստրոսի մովթ և խրթին առեղծուածներն, առանց որոյ անոնց իմաստը շատ դժուարին պիտի հասկնայ ընթերցողը: Դարձեալ Կոստանեանց նոյն ծանօթութեանց մէջ դրած է համառօտակի այն անձնաւորութեանց կենսագրութիւնը՝ որոնց հետ Մագիստրոս թղթակցած է:

Մագիստրոսի նամակաց մէջ ոճ փնտռելու չենք. գոհ պիտի ըլլայինք՝ եթէ գոնէ պարզ լեզուով մը խօսէին մեզի: Հանդերձ այսու ունին իրենց կարեւորութիւնը պատմական տեսակետով: Մանրամասն տեղեկութիւններ կու տայ Թոնդրակեցոց ազանդին վրայ և ուշագրաւ ակնարկներ ժամանակակից անձանց ու դիպաց մասին:

Կոստանեանց այդ հրատարակութեամբ կարեւոր դիւրութիւն մ'ընծայեց գիտական և քննական աշխարհին, հրատարակելով Մագիստրոսի թղթերու ամբողջ հաւաքածուն:

ԽՈՒՆԿ ԵՒ ԱՐՑՈՒՆՔ

Ա. Յ. Գազանեանցի

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍԻ ԹՂԹԵՐԸ

Հրտ. Կ. Կոստանեանի

Պ. Կ. Կոստանեանց ծանօթ հրատարակիչ մը, ի լոյս ընծայեց Գրիգոր Մագիստրոսի թղթերու ամբողջ հաւաքածուն: Գնահատելի աշխատութիւն, որոյ կատարելութեան համար Կոստանեանց ոչ մի ջանք չէ խնայած:

Նախ ընդարձակ յառաջարան մը նուիրած է Պահլավունի ցեղի ծագման և անոր ծննդաբանութեան, զոր կը հասցնէ մինչև Գրիգոր Մագիստրոս՝ որ ներկայ թղթերու հեղինակն է: Իջեր սեպհականած է Մա-

Մինչև երկու տարի առաջ Կովկասի և Արտասահմանի մէջ էր որ կ'երգուէր հայրենեաց երգը, հայ սրտին ողբը, երբ Հայուն սիրտն ու բնագաւառը սուրբուն, բոցերու մատնած էր բռնութիւնը. սա, այնքան ժլատ, թշուառութեան արցունքներն իսկ խղզել կ'ուզէր աչքերու մէջ: Բայց այդ արցունքները ներսը կը ճնշուին՝ օր մը դուրս ժայթքելու համար: Այժմ Տաճկահայն ազատ է. սա այլ ևս կ'երգէ իր մայր Հայաստանի հողը, Զուրը ու լեռներն. և աւերակ պարիսպներու աշտարակաց ծայրերէն կը խօսի մեր հին քաջերուն և փառքերուն: Ասոնցմէ է ահա